

**АГРОБІЗНЕС В УКРАЇНІ: ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ, ФОРМИ ДІЯЛЬНОСТІ
ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ****AGRIBUSINESS IN UKRAINE: LEGAL REGULATIONS, FORMS OF MANIFESTATION
AND DIRECTIONS OF DEVELOPMENT**

Бубнюк В.О., студент IV курсу

*Інститут підготовки юридичних кадрів для Служби безпеки України
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Стаття присвячена дослідженню такої аграрно-правової категорії як агробізнес, зокрема визначенню його сутності, впливу на розвиток аграрного сектору України та національної економіки загалом, особливо в контексті значення для забезпечення продовольчої безпеки нашої країни. В роботі розглянуто подальші напрями розвитку агробізнесу в Україні, зокрема шляхом вжиття заходів, що полягають у зменшенні впливу на нього з боку держави. У статті також досліджено нормативно-правове регулювання агробізнесу, визначені найбільш поширені організаційно-правові форми, в яких суб'єкти аграрного сектору реалізують сільськогосподарську діяльність. Акцентована увага на найбільших затребуваних сферах агробізнесу, серед яких виокремлено зелену енергетику. Особлива увага приділена малому та середньому агробізнесу як найбільш провідним одиницям у виробництві сільськогосподарської продукції, виокремленню їх особливостей, завдяки яким останні відіграють суттєву роль у забезпеченні продовольчої безпеки України. В статті розглянуті складові елементи агробізнесу, серед яких підприємницька діяльність, сільськогосподарське виробництво та реалізація сільськогосподарської продукції, а також необхідна інформаційна, соціальна, сервісна та інші види інфраструктури, що забезпечують його функціонування та розвиток. Сформульовано пропозиції щодо подальшого вдосконалення правового регулювання у сфері функціонування суб'єктів агробізнесу. Запропоновано запровадження державної фінансової підтримки суб'єктів агробізнесу, зокрема через податкове відшкодування та підтримку у реалізації аграрних проєктів видатками з державного бюджету. Також у якості чинників для покращення умов ведення та розвитку агробізнесу в Україні констатовано необхідність впровадження досягнень науково-технічного прогресу в процес сільськогосподарського виробництва, його диверсифікації та інтенсифікації тощо.

Ключові слова: агробізнес, правове регулювання, фермерське господарство, сільськогосподарська продукція, аграрний сектор, організаційно-правова форма, напрями розвитку.

The article is devoted to the study of such an agrarian-legal category as agribusiness, in particular to the definition of its essence, influence on the development of the agrarian sector of Ukraine and the national economy in general, especially in the context of its importance for ensuring food security of our country. The paper examines further directions for the development of agribusiness in Ukraine, in particular by taking measures to reduce the influence of the state on it. The article also examines the regulatory and legal regulation of agribusiness, identifies the most common organizational and legal forms in which subjects of the agrarian sector implement agricultural activities. Attention is focused on the most in-demand areas of agribusiness, among which green energy is singled out. Special attention is paid to small and medium-sized agribusiness as the most leading units in the production of agricultural products, highlighting their features, thanks to which the latter play a significant role in ensuring food security of Ukraine. The article considers the components of agribusiness, including entrepreneurial activity, agricultural production and sale of agricultural products, as well as the necessary information, social, service and other types of infrastructure that ensure its functioning and development. Proposals for further improvement of legal regulation in the field of functioning of agribusiness entities were formulated. It is proposed to introduce state financial support for agribusiness entities, in particular through tax reimbursement and support in the implementation of agricultural projects with expenditures from the state budget. Also, as factors for improving the conditions of conducting and developing agribusiness in Ukraine, the need to implement the achievements of scientific and technical progress in the process of agricultural production, its diversification and intensification, etc., was stated.

Key words: agribusiness, legal regulation, farming, agricultural products, agricultural sector, organizational and legal form, directions of development.

На сьогоднішній день, з огляду на обрання нашої державою європейського вектору розвитку та дії Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (далі – ЄС) український аграрний сектор перебуває в процесі комплексного реформування, ключовою метою якого є підвищення безпеки та якості сільськогосподарської продукції, сталий розвиток сільських територій, збереження природних ресурсів та підвищення рівня конкурентоспроможності сільськогосподарських товаровиробників. У зв'язку з цим, агробізнес виступає центральною категорією та інструментом досягнення зазначених цілей.

Агробізнес характеризується здатністю підтримувати соціальну та економічну суспільну стабільність, оскільки відіграє роль постачальника продовольчої продукції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, у тому числі в період проведення трансформаційних змін. Крім того, агробізнес забезпечує сталий розвиток сільських територій, сприяючи формуванню середовища з належним рівнем конкурентоспроможності, впровадженню інноваційних досягнень через використання фахівців вузької спеціалізації та застосування новітніх технологій.

Аграрний сектор, незважаючи на кризові періоди, лишається основним каталізатором економіки України та базовою основою для безпеки в продовольчому зна-

ченні. Так, наприклад, сільськогосподарське виробництво навіть протягом пандемії, що була спричинена COVID-19, відзначилося зростанням.

Досліджуючи стратегічну роль аграрного сектору економіки для розвитку нашої держави, слід встановити сутність такої аграрно-правової категорії як агробізнес. Так, на думку Г.І. Мостового під агробізнесом слід розуміти певну форму господарювання в межах аграрного сектору або сукупність різновидів підприємницької діяльності, що полягають у виробництві, зберіганні, транспортуванні, переробці та доведенні до споживачів сільськогосподарської продукції, відносячи сюди також і вироблення засобів виробництва, призначених для використання у сільському господарстві [1].

Розглядаючи ж визначення поняття «агробізнес» в якості діяльності, врегульованої нормами права, яка набула суспільного характеру, акцент робиться на її специфічності. Агробізнес як правова категорія являє собою діяльність, що має систематичний характер і здійснюється з метою отримання прибутку в результаті виробництва, переробки, зберігання, транспортування та реалізації сільськогосподарської сировини та продукції. Зазначений вид діяльності реалізується через суспільні відносини. В свою чергу, внаслідок наділення відносин між суб'єктами агро-

бізнесу правовими формами, зазначені суб'єкти отримують права і, відповідно, на них покладаються обов'язки, забезпечені державним примусом [2, с. 159].

Агробізнес становить комплекс відносин економіко-правового характеру, що наділені особливостями, зумовленими специфікою сільськогосподарської діяльності, реалізуються в межах аграрного сектору економіки держави та полягають у поєднанні промислової, торговельної та аграрної складової в процесі інтеграції зв'язків промисловості та сільського господарства.

Задля забезпечення сталого розвитку аграрної галузі, котра має вагомий вплив на підвищення економічної стабільності країни, агробізнес потребує фінансової підтримки з боку держави, зокрема шляхом здешевлення кредитів, страхування сільськогосподарської продукції, реалізації державних цільових програм у сфері розвитку агропромислового комплексу.

Враховуючи умови кардинальних реформаційних процесів, яких зазнають аграрні відносини, складності характеру, що притаманний сільськогосподарському виробництву, існує потреба в систематичному вдосконаленні законодавчого регулювання всіх аспектів аграрного бізнесу та усунення наявних прогалин. Адже якість законодавства та рівень його визначеності позначається на дієвості та продуктивності сільськогосподарського виробництва.

Аналогічну позицію поділяє також і Л. Машевська, котра розглядає право як один із головних інструментів зміцнення правовідносин, що виникають в національному аграрному секторі, будучи своєрідним каталізатором для їх розвитку та становлення. Саме завдяки праву визначаються основоположні складові функціонування, а також організаційна структура агробізнесу. Правовими нормами охоплюються суспільні відносини, що існують практично серед всіх суб'єктів, які належать до вітчизняного агропромислового комплексу [3, с. 74].

Одним із факторів, що забезпечує ефективність товарного сільськогосподарського виробництва, є високий рівень його правової регламентації. Мається на увазі те, що саме завдяки системі нормативно – правових актів, яка виступає регулятором суспільних відносин, стимулюється або ж гальмується процес розвитку аграрних правовідносин.

Що ж стосується самої нормативно – правової бази, яка регулює виробничо-господарську сферу діяльності суб'єктів агробізнесу, її слід згрупувати наступним чином:

Нормативно-правові акти загального характеру: Конституція України, Земельний, Цивільний, Господарський кодекси України, закони України «Про господарські товариства», «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», «Про акціонерні товариства»;

Нормативно-правові акти, якими визначається правове становище суб'єктів агробізнесу, а також регулюються окремі види господарської діяльності: закони України «Про племінну справу у тваринництві», «Про насіння і садивний матеріал», «Про молоко та молочні продукти», «Про охорону прав на сорти рослин», «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції», «Про аквакультуру», «Про колективне сільськогосподарське підприємство» тощо. Саме вони містять правові норми, якими визначаються та регулюються засади діяльності спеціальних суб'єктів, перелік вимог, що до них ставиться, а також питання правоможності останніх. [4, с.151-152]

Нормативно-правові акти, що запроваджують заходи державної підтримки та регулюють земельні відносини у сфері аграрного виробництва: Закони України «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві», «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою», «Про державну підтримку сільського господарства України», укази Президента України «Про невідкладні заходи щодо захисту власни-

ків земельних ділянок та земельних часток (паїв)», «Про деякі заходи щодо прискорення реформ у сфері земельних відносин», «Про деякі питання організаційно-правового забезпечення формування та регулювання ринку землі та захисту прав власників земельних ділянок», постанови Кабінету Міністрів України «Про утворення Координаційної ради з питань логістики в сільському господарстві», «Деякі питання спрямування коштів державного бюджету для здійснення заходів зі створення Державного аграрного реєстру», «Про затвердження Порядку надання державної підтримки страхування сільськогосподарської продукції».

Враховуючи той факт, що агробізнес виступає системоутворюючим елементом національної економіки, забезпечуючи зайнятість значної кількості населення та формуючи засади продовольчої безпеки України як однієї з лідируючих держав на світовому аграрному ринку, необхідними є кроки щодо створення сприятливих умов для його функціонування. Так, чинною Стратегією розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року, що схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2013 року № 806-р, передбачене вжиття заходів, спрямованих на зменшення регуляторного навантаження на агробізнес, що є можливим завдяки максимальному скороченню переліків необхідних дозволів та ліцензій [5].

Наразі в Україні функціонує значна кількість компаній агропромислового комплексу. В умовах функціонування ринкової економіки, яка визначається свободою вибору, гнучкістю системи та обмеженим державним впливом, суб'єкти агробізнесу наділені правом самостійно обирати організаційно – правову форму своєї діяльності. Як наслідок, маємо багатоманітність та складноструктурованість форм агробізнесу в Україні. Вищенаведеним законодавством передбачаються як загальні, так і спеціальні вимоги щодо їх створення та діяльності.

Варіативність, що притаманна організаційно-правовим формам суб'єктів агробізнесу, знаходить свій прояв у наділенні кожної з них специфічними ознаками та властивостями.

В залежності від організаційно-правових форм, суб'єктів агробізнесу можна поділити на такі види:

1) індивідуальний сектор: представлений передусім фермерськими господарствами. Вони є найбільш поширеною та особливою формою аграрного господарювання – їхня частка в загальному обсязі структури агробізнесу становить 70% і на теперішній час спостерігається тенденція до зростання їх кількості. Діяльність фермерських господарств в основному спрямовується на забезпечення продовольчої безпеки на внутрішньому ринку і, відповідно, на нього орієнтується;

2) корпоративний сектор: включає в себе сільськогосподарські господарські товариства; акціонерні товариства; агрохолдинги як специфічну форму володіння акціонерним капіталом, котрі є найбільш відповідними формами для досягнення мети щодо орієнтації на експорт; сільськогосподарські прибуткові кооперативи тощо.

Беручи за критерій чисельність працівників та річний оборот, в сільському господарстві слід виокремити такі форми функціонування його суб'єктів як малий та середній бізнес, до якого, в свою чергу, слід віднести і фермерське господарство. Саме малий і середній бізнес є однією з найбільш оптимальних форм підприємництва в аграрному секторі економіки нашої держави, що органічно функціонує в його межах. Остання передбачає систематичну та самостійну господарську діяльність підприємства малої та середньої форми, що можуть бути віднесені до будь-якої з форм власності, а також це фізичні особи – підприємці, що здійснюють на власний ризик діяльність, яка може мати комерційний, фінансовий, виробничий, страховий вид в межах аграрного сектору економіки та має на меті певний економічний інтерес – одержання прибутку.

Серед найбільш визначальних рис малого та середнього агробізнесу слід виділити наступні: можливість обрання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності; здатність до ефективного управління працівниками з огляду на їх незначну кількість (для малих підприємств середня кількість працівників становить до 50 осіб, для середніх – 250); наявність державної підтримки, зокрема через правову, інформаційну та фінансову допомогу; сприятливі умови для його об'єднання у різного роду спілки, кооперативи, асоціації; поєднання в одній особі керівника та власника підприємства; недостатній рівень співпраці та взаємодії з іншими суб'єктами малого бізнесу; можливість поєднання декількох видів діяльності в межах одного підприємства; поєднання в собі споживача різної продукції та постачальника товарів та послуг на місцеві аграрні ринки.

Малий та середній аграрний бізнес у разі об'єднання зусиль з виробництва, переробки та збуту сільськогосподарської продукції зможе конкурувати з агрохолдингами у сфері валового виробництва сільськогосподарської продукції, і найважливіше – у забезпеченні продовольчої безпеки нашої держави, вирішуючи соціальні сільські проблеми, серед яких високий рівень безробіття та низькі доходи населення.

Завдяки малому та середньому аграрному бізнесу забезпечується збільшення обсягів сільськогосподарського товарного виробництва, а також торгівлі та послуг в певних територіальних межах, що зумовлює залучення додаткових ресурсів та активізацію внутрішніх заощаджень населення. Все вищеперелічене сприяє збільшенню надходжень в місцеві бюджети [6, с. 222], таким чином виступаючи чинником економічного благополуччя певного регіону.

2015 рік став тією точкою, з якої український агробізнес отримав змогу розвиватися за новим вектором. Поштовхом для цього стало підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами – членами. Глава 17 вказаної Угоди регулює питання співробітництва у сфері сільського господарства. Так, стаття 402 містить наступне положення: «сторони співробітничать з метою сприяння розвитку сільського господарства та сільських територій, зокрема, шляхом поступового зближення політик та законодавства».

З метою гармонізації розвитку сільського господарства запроваджуються нові форми здійснення державного контролю якості та безпечності сільськогосподарської продукції. Зазначені відносини врегульовані законами України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів», «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції», «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин». Ними запроваджено ведення державних реєстрів органічної продукції, встановлено стандарти у сфері виробництва органічної продукції, передбачено відповідальність за порушення законодавства про органічну продукцію. Всі ці заходи законодавчого регулювання та можливості застосування державного примусу до виробників сільськогосподарської продукції за недотримання вимог щодо її виробництва та реалізації, забезпечують підвищення якості та безпечності продукції сільськогосподарського виробництва, а також дотримання європейських стандартів у цій сфері.

Крім того, розробка та прийняття спеціалізованого нормативно – правового акту, що визначатиме процедуру створення та функціонування пересувних і стаціонарних діагностичних лабораторій, якими здійснюється аналіз ґрунту на вміст різного роду речовин, для визначення безпечності та якості продукції, також становить собою один з перспективних напрямків розвитку аграрного бізнесу [7].

Г. С. Корнієнко оцінює період роботи над законодавчою базою, яка регламентує відносини у сфері національного агробізнесу з 2015 по 2019 роки, як доволі продуктивний, результатом якого стало формування якісної правової основи, що дала змогу забезпечити сталий розвиток українського аграрного бізнесу. Характерними рисами такого розвитку стали наступні: 1) значно розширено міжнародне співробітництво у межах агропромислового комплексу; 2) запроваджено контроль держави над екологічною безпекою харчової продукції; 3) розпочато заходи щодо протидії рейдерству; 4) сформовано нові вектори розвитку агробізнесу, серед яких: купівля – продаж земель сільськогосподарського призначення, виробництво органічної продукції та інші [8, с. 168-169].

Що стосується структури агробізнесу в якості сфери підприємництва, то можна виділити такі його складові: 1) підприємницьку діяльність, напрямом якої є забезпечення сільськогосподарських підприємств засобами виробництва; 2) безпосередньо сільськогосподарське виробництво; 3) процес зберігання, транспортування, переробки та торгівлі сільськогосподарською продукцією, у тому числі й сировиною; 4) розвиток наукової, інформаційної, соціальної, сервісної та іншої інфраструктури, необхідної для ефективного розвитку та функціонування аграрного бізнесу.

Також слід виокремити такі підкомплекси агробізнесу як: виробництво та реалізація промислових предметів споживання, які виготовлені з сільськогосподарської сировини, та безпосередньо продовольчий комплекс, тобто виробництво та реалізація харчових продуктів.

З метою підтримки постійного розвитку агробізнесу в Україні державою впроваджуються заходи, передбачені зокрема Законом України «Про державну підтримку сільськогосподарства України». Найбільш значущими серед них є інструменти фінансової підтримки аграрних інвестиційних проєктів, забезпечення фінансування з державного бюджету та податкового відшкодування, яке визначене Податковим кодексом України. З кожним наступним роком спостерігається збільшення видатків державного бюджету для забезпечення потреб аграрного бізнесу [9, с. 138].

Навіть в умовах повномасштабної війни в Україні та враховуючи всі ймовірні загрози, що існують у навколишньому середовищі, аграрний сектор економіки підтвердив свою здатність до виконання ключової ролі у забезпеченні продовольчої безпеки не лише України, але й і світу. Найбільш вразливими в реаліях сьогодення виявилися великі сільськогосподарські підприємства, в той час як фермерські господарства відзначилися стійкістю в умовах складної економічної та політичної ситуації в країні.

Отже, як вбачається, саме суб'єкти малого та середнього агробізнесу виявилися найбільш стійкими до різного роду зовнішніх загроз. Тим не менш, державою мають вживатися заходи, спрямовані на розвиток та забезпечення їх економічної стабільності. Серед таких заходів слід виділити фінансову підтримку за рахунок бюджетних грантових програм, що націлені на розвиток стратегічних галузей аграрного сектору, і які мають закріплюватися на законодавчому рівні, зокрема шляхом внесення відповідних змін до Закону України «Про державну підтримку сільськогосподарства України», а також реалізовуватися в програмах розвитку аграрного сектору економіки державного та регіонального рівнів.

Завдяки функціонуванню суб'єктів малого та середнього агробізнесу, існує можливість створення додаткових умов для вирішення гострого питання зайнятості населення, виробничого урізноманітнення та спеціалізації, напрацювання найбільш затребуваних сфер за конкретними різновидами тваринницької та рослинницької продукції, все це забезпечується додатковою фінансовою підтримкою сімейних фермерських господарств, зокрема, надаються дотації виробникам продукції тваринництва,

реалізуються цільові державні програми, спрямовані на боротьбу зі шкідниками та хворобами сільськогосподарських рослин і тварин [10] тощо.

У зв'язку з цим, доволі перспективним напрямом державної підтримки слід вважати внесення змін до Податкового кодексу України в частині введення спеціального пільгового режиму оподаткування податком на додану вартість сільськогосподарських товаровиробників, що в свою чергу, забезпечить здатність цільового використання таких податкових надходжень на формування ефективних основ здійснення сільськогосподарської діяльності та активізує розвиток аграрного виробництва [11, с. 3, 9].

На сьогодні одним з найбільш популярних напрямів розвитку агробізнесу є зелена енергетика, яка останнім часом перебуває в процесі активного розвитку. Її перевагами є можливість виробництва біопалива з відходів тваринництва і рослинництва, що передбачено Законом України «Про альтернативні види палива». Таким чином відбувається перетворення негативного впливу сільськогосподарської діяльності на довкілля на користь для енергетичної сфери. Підтвердженням активного розвитку зеленої енергетики є інтенсифікація виробництва біопалива, створення біогазових станцій. Продукція даного напрямку агробізнесу відзначається своєю ліквідністю та тенденцією до постійного росту вартості, у порівнянні з аналогічною в сфері тваринництва та рослинництва, в яких ціни перебувають в залежності від конкретного сезону.

Ще одним пріоритетним та вигідним в економічному плані є розвиток галузі аквакультури та рибництва, що відзначається постійним запитом на таку продукцію та високим прибутком при мінімальному залученні необхідних технічних засобів, в порівнянні з іншими напрямками аграрного сектору.

До того ж, не слід оминати увагою сервіс з надання послуг зі зберігання та переробки сільськогосподарської продукції, що є необхідним для забезпечення сталості агробізнесу шляхом скорочення втрат, отримання додаткових прибутків за рахунок реалізації готової продукції, подовження термінів реалізації виробленої продукції.

Підсумовуючи, слід зазначити, що подальші вектори розвитку аграрного бізнесу мають становити собою

взаємозв'язаність та гармонійність його галузевої трансформації, що має супроводжуватися запозиченням закордонного досвіду, впровадженням здобутків науково-технічного прогресу, застосуванням найбільш оптимальних та передових економічних форм та організаційних основ виробництва, з пріоритетним вирішенням найбільш актуальних питань, як-то впровадження механізмів реалізації права на власність, подальшим розвитком сільськогосподарських ринків, ринків послуг та матеріально-технічних ресурсів, диверсифікацією та інтенсифікацією сільськогосподарського виробництва, застосуванням таких сучасних методів господарювання як маркетинг та менеджмент та інші.

Подальший розвиток має здійснюватися у відповідності до Концепції Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2022 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України № 1437-р від 30 грудня 2015 року, згідно з якою серед шляхів розв'язання існуючих в аграрному секторі проблемних питань виділяються наступні: наявність державної підтримки щодо страхування аграрних ризиків; подальший розвиток біржового ринку; надання державою підтримки малим та середнім виробникам сільськогосподарської продукції та фермерським господарствам; належний державний контроль щодо використання та охорони сільськогосподарського призначення [12] та інші заходи.

Пріоритетна увага до розвитку суб'єктів агробізнесу та його ключових напрямів сприяє забезпеченню продовольчої продукцією населення, сировиною промисловості, а також експортом зовнішню торгівлю. Тому дуже важливою залишається потреба у постійній державній підтримці аграрного бізнесу як головного інструменту забезпечення продовольчої безпеки, зменшенні рівня навантаження на нього шляхом скасування великої кількості дозволів та ліцензій, однак при цьому, такі заходи не мають позначатися на безпечності та якості продукції. Також важливою запорукою подальшого вдосконалення правового регулювання агробізнесу є запозичення сучасного європейського досвіду та технологій, що зумовлене євроінтеграційними процесами в нашій державі та потребою в гармонізації та уніфікації аграрного законодавства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мостовий Г. І. Агробізнес: державне регулювання : монографія. Харків : Основа, 2002. 300 с.
2. Березівський Я. П. Понятійний апарат трактування суті підприємництва, бізнесу та агробізнесу. *Науковий вісник ЛНУВМБТ імені С. З. Жицького*. 2009. Вип. 1(40), т. 11. С. 23–31.
3. Машевська Л. А. До питання про поняття «джерела аграрного права». *Підприємництво, господарство і право*. 2010. Вип. 2. С. 74–76.
4. Слома В. М. Правове забезпечення функціонування агробізнесу в Україні. *Актуальні проблеми правознавства*. 2016. Вип. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprprg_2016_1_31 (дата звернення: 23.10.2022).
5. Про схвалення Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року : розпорядження КМУ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-p#top> (дата звернення: 24.10.2022).
6. Дзядук Г. О. Концептуальні основи розвитку малого та середнього агробізнесу як об'єкта державного впливу. *Ефективність державного управління*. 2018. Вип. 2 (55). URL: http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/Edu_55/Fail/25.Pdf (дата звернення: 25.10.2022).
7. Куди найбільше інвестують українські агрокомпанії і зовнішні інвестори. *Агробізнес сьогодні* : веб-сайт. URL: <http://agro-business.com.ua/agro/ekonomichnyi-hektar/item/16168-kudy-naibilshe-investuiut-ukrainski-ahrokompanii-i-zovnishni-investory.html> (дата звернення: 25.10.2022).
8. Корнієнко Г. С. Агробізнес в Україні: правова регламентація як умова виникнення та розвитку. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. Вип. 2 (228). С. 165–172.
9. Назарова К. О., Гордополов В. Ю., Куляша Н. Ю., Куляша О. Ю. Розвиток агробізнесу в Україні: аналіз, оцінка та аудит. *Бізнес інформ*. 2020. № 9. С. 136–146.
10. Про державну підтримку сільського господарства в Україні : Закон України від 24 черв. 2004 р. № 1877-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text> (дата звернення: 25.10.2022).
11. Добрункі Т. П., Кузнєцова О. В. Проблеми і напрямки розвитку аграрного сектору України в умовах економічної нестабільності. *Економіка та суспільство*. 2022. №42. С. 1–11.
12. Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2022 року : розпорядження КМУ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1437-2015-p#Text> (дата звернення: 26.10.2022).